ARCHEOLOGIENOTA
OVERIJSE - DUISBURGSESTEENWEG

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
G. VERBEELEN, E. DIRIX, N. PIL,
A. SYS & E. AUDENAERT

JULI 2017

Titel
Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Overijse - Duisburgsesteenweg

Auteur(s)
Jan Claesen, Ben Van Genechten, Giel Verbeelen, Evelien Dirix,
Nathalie Pil, Annelien Sys en Evelien Audenaert

Opdrachtgever
VP Construct BVBA

Projectnummer
2017F164

Plaats en datum
Kortenaken, 3 – 12 juli 2017

Reeks en nummer
ARCHEBO rapport 2017F164
ISSN 2034-5615

© 2017 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1 Inleiding 4

1.1 Algemeen 4

1.2 Beschrijving onderzoeksopdracht 4

1.3 Doelstellingen 7

1.4 Randvoorwaarden 7

1.5 Onderzoeksvragen 7

2 Huidige & toekomstige situatie 8

2.1 Huidige situatie 8

2.2 Toekomstige situatie 9

3 Bureauonderzoek 11

3.1 Landschappelijke & bodemkundige situering 11

3.2 Archeologische en erfgoedkundige data 19

3.3 Historiek en cartografische bronnen 21

3.4 Archeologische verwachting 27

4 Resultaten bureauonderzoek 28

4.1 Algemeen 28

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen 28

4.3 Samenvatting / assessment bureauonderzoek 29

4.4 Programma van maatregelen 30

5 Bibliografie 31

6 Figurenlijst 32

7 Plannenlijst 33

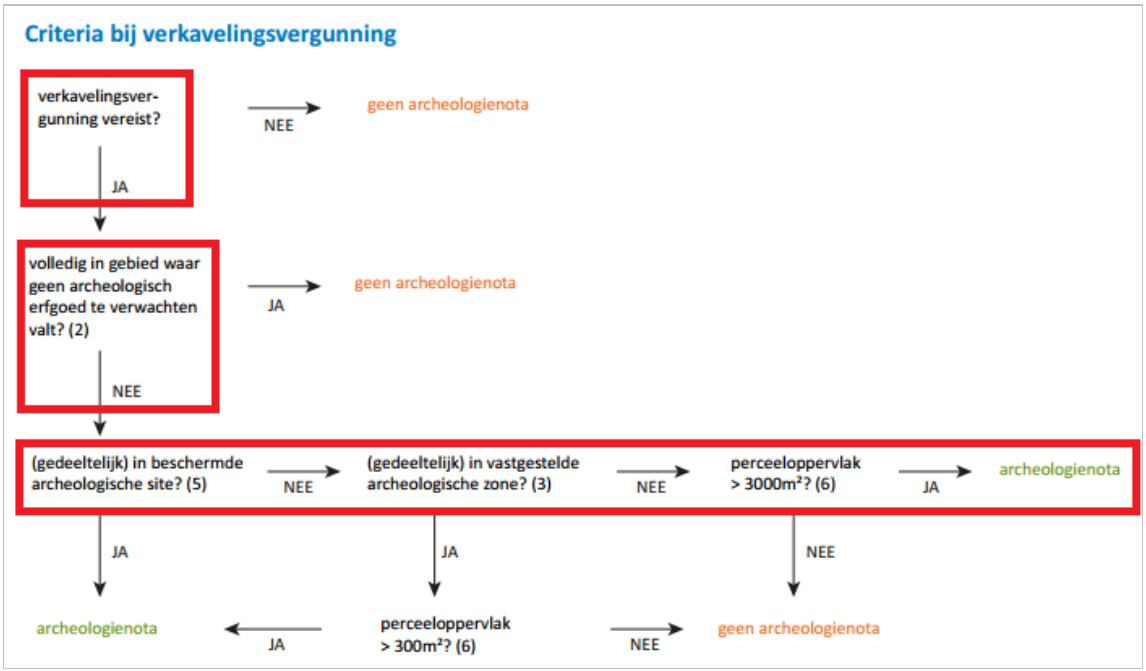
1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Bij het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een verkavelingsaanvraag is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

Figuur 1: Criteria bij verkavelingsvergunningen

1.2 BESCHRIJVING ONDERZOEKSOPDRACHT

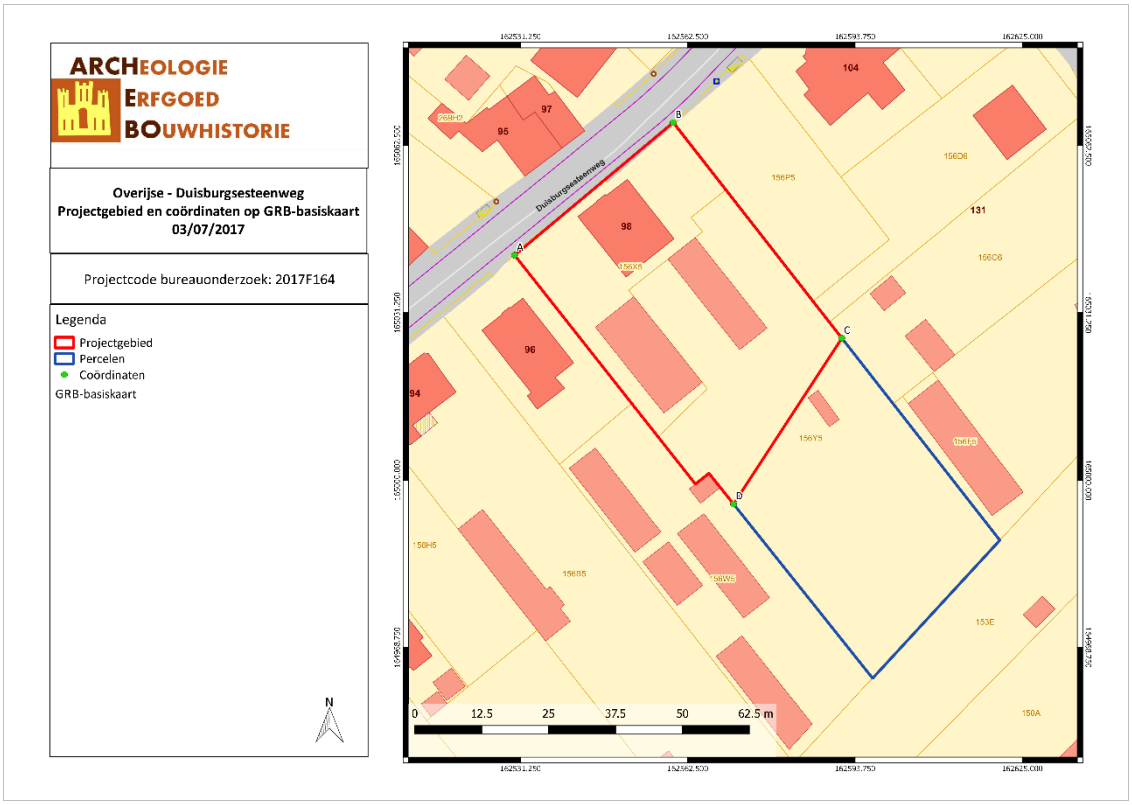
Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van VP Construct BVBA een archeologienota opgemaakt voor de Duisburgsesteenweg 98 in Overijse. De twee bestaande percelen worden herverdeeld in vier nieuwe percelen. De huidige bebouwing maakt plaats voor twee nieuwe bouwzones. De bouwzone op lot 1A meet ca. 155 m² en deze op lot 2A ca. 170 m². Het achterste gedeelte (lot 1B en 2B) blijft agrarisch gebied. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 2.145 m², van beide percelen ca. 3.688 m².

Aangezien de aanvraag voor een verkavelingsvergunning na 1 juni 2016 werd ingediend, is een archeologienota evenwel vereist, zoals vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet (art. 5.4.1, 5.4.2, 5.4.8 en 5.4.9). Het bureauonderzoek werd uitgevoerd in juli 2017 onder leiding van erkend archeoloog Jan Claesen. Contactpersoon voor de opdrachtgever, VP Construct BVBA, was Joren De Becker. In de onderhavige archeologienota worden de locatie van het terrein en de reeds uitgevoerde werken

geanalyseerd. Deze informatie wordt samen met de resultaten van een archeologisch bureauonderzoek bestudeerd.

Administratieve fiche			
Naam site:	Overijse - Duisburgsesteenweg		
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem		
Ligging:	Vlaams-Brabant, Overijse, Duisburgsesteenweg 98		
Kadaster:	Overijse, afdeling 4, sectie C, percelen 156X5 en 156Y5		
Coördinaten:	A	X	162530.149
		Y	165042.002
	B	X	162559.775
		Y	165066.779
	C	X	162591.285
		Y	165026.501
	D	X	162571.048
		Y	164995.518
Opdrachtgever:	VP Construct BVBA Ellestraat 21/C 3020 Herent		
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba		
Projectcode bureauonderzoek:	2017F164		
Projectleiding:	Jan Claesen		
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Bewaarplaats archief:	VP Construct BVBA		
Groote projectgebied (rood):	Ca. 2.145m²		
Grootte projectgebied (blauw):	Ca. 3.688 m²		
Uitvoeringsperiode:	3 – 12 juli 2017		
Reden van de ingreep	Verkavelingsaanvraag, aanpassing perceelsgrenzen		
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein, de geplande werken en impact op het bodemarchief.		
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, verstoring, verkaveling		

De onderstaande GRB-kadasterkaart en de Orthofoto tonen het projectgebied op de meest recente stadskaarten en luchtfoto's.

OVDU/17/07/03/1 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017)

OVDU/17/07/03/2 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

1.3 DOELSTELLINGEN

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.4 RANDVOORWAARDEN

Er dienen geen randvoorwaarden opgenomen te worden.

1.5 ONDERZOEKSVRAGEN

Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
2. *Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?*
3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het projectgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?*
4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

2 HUIDIGE & TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het projectgebied ligt aan de Duisburgsesteenweg 98 in Overijse, Vlaams-Brabant. Het terrein bestaat uit twee percelen. Op het perceel aan de straatkant staat een woonhuis met een bijgebouw, een schuur en enkele bomen. Het achterste perceel is bebost. Er zijn geen plannen van de huidige bebouwing gekend.

Figuur 4: Woonhuis met bijgebouw aan de Duisburgsesteenweg (Google Street View, 2017)

Figuur 5: Zijkant van woonhuis en schuur aan rechter perceelgrens (Google Street View, 2017)

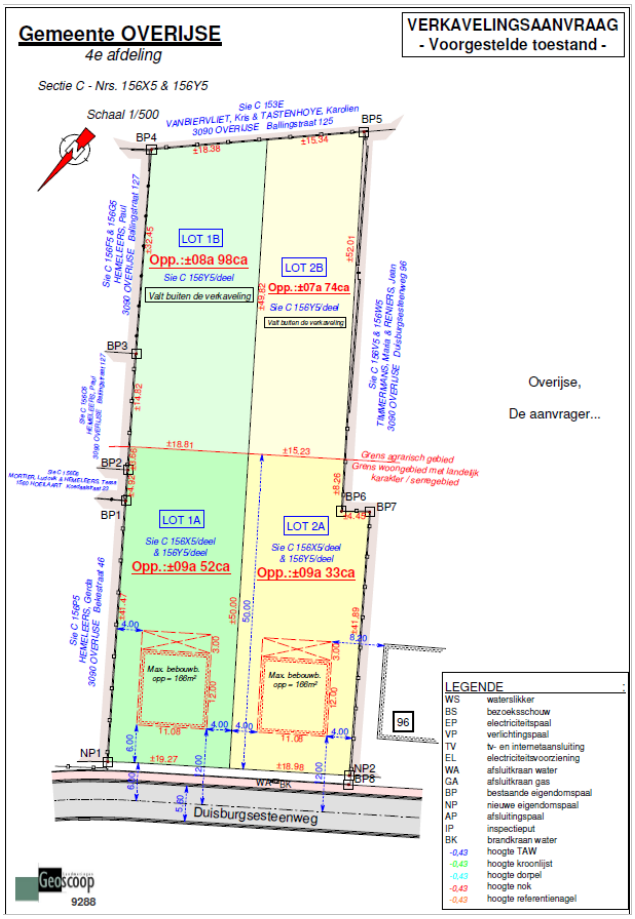

OVDU/17/07/03/3 - Digitale aanmaak

Figuur 6: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De twee bestaande percelen worden herverdeeld in vier nieuwe percelen. De huidige bebouwing maakt plaats voor twee nieuwe bouwzones. De bouwzone op lot 1A meet ca. 155 m² en deze op lot 2A ca. 170 m². Het achterste gedeelte (lot 1B en 2B) blijft agrarisch gebied.

Figuur 7: Situering van de geplande werken (Geoscoop bvba, 2017)

OVDU/17/07/03/4 - Digitale aanmaak

Figuur 8: Situering van het projectgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)

3 BUREAUONDERZOEK

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

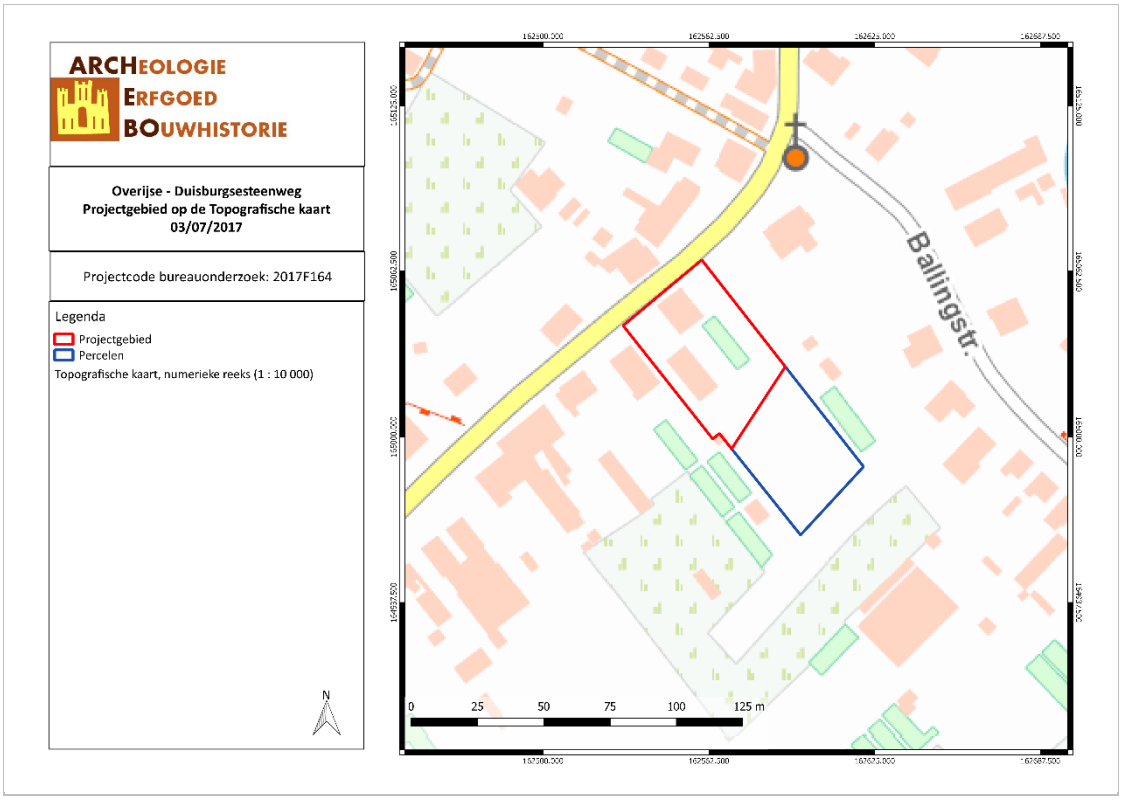
In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten van het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

De gebruikte kaarten werden in gegeorefereerde vorm (Belge Lambert 1972) gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplot om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

3.1 LANDSCHAPPELIJKE & BODEMKUNDIGE SITUERING

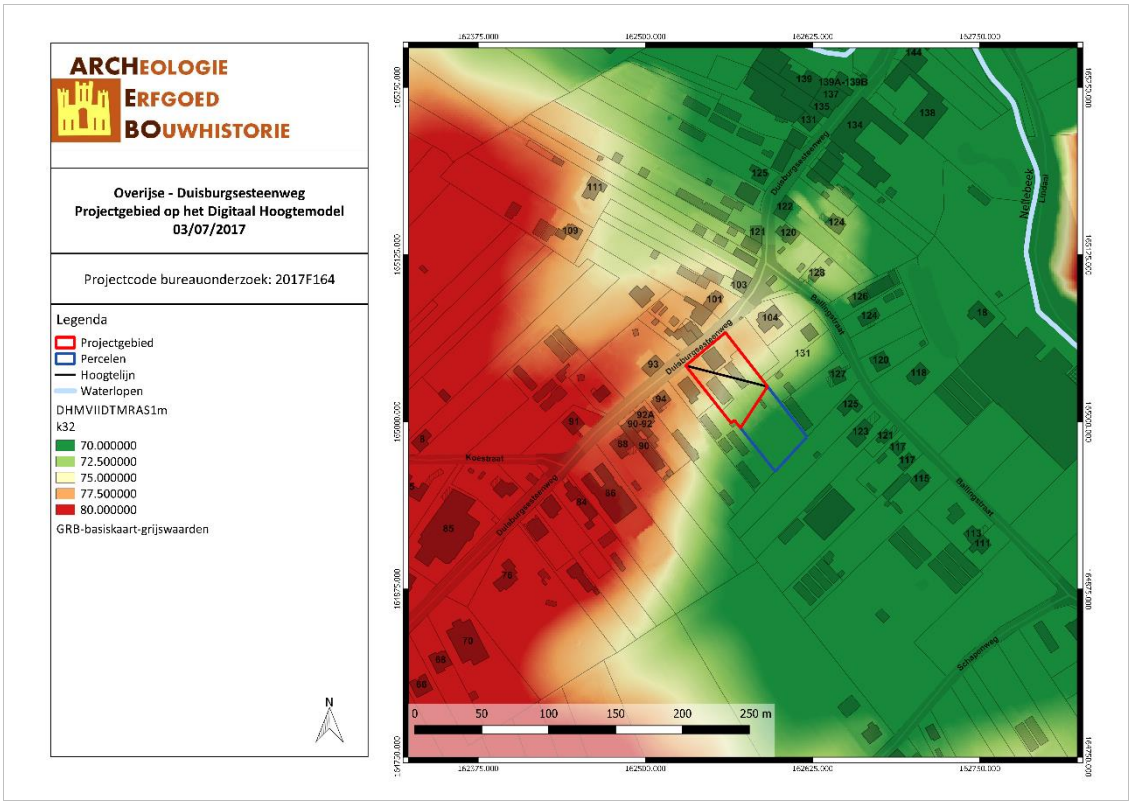
3.1.1 Topografische situering

Het projectgebied ligt aan de Duisburgsesteenweg 98 in Overijse, Vlaams-Brabant. De gemeente Overijse ligt net aan de grens met de provincie Waals-Brabant. Het centrum van Overijse ligt op ca. 15 km van de hoofdstad Brussel, op ca. 17 km van de stad Leuven en op ca. 29 km van de stad Mechelen. Het terrein ligt op de overgang van de Nellebeekvallei en het plateau. Het projectgebied zelf ligt tussen ongeveer 72 en 77 meter boven de zeespiegel.

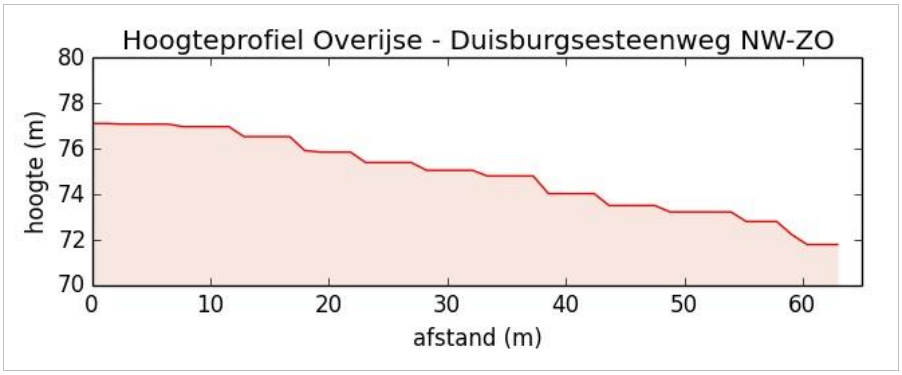
OVDU/17/07/03/5 - Digitale aanmaak

Figuur 9: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2017)

OVDU/17/07/03/6 - Digitale aanmaak

Figuur 10: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017)

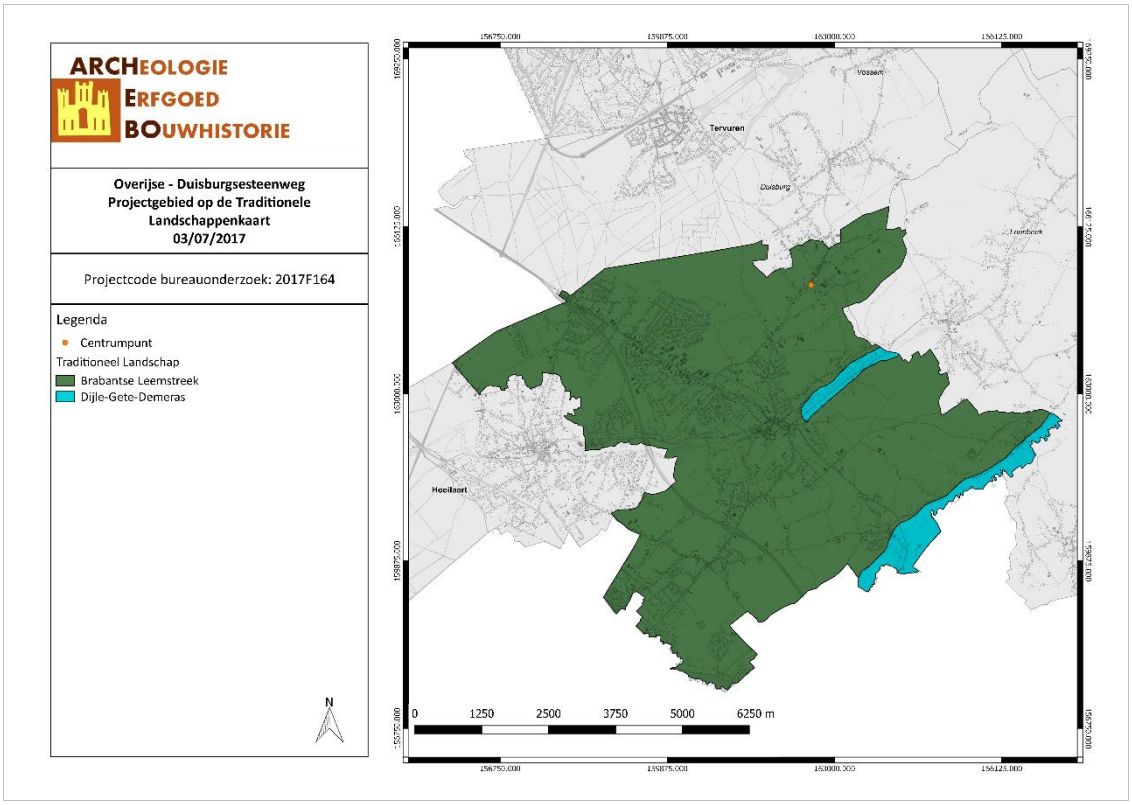

Figuur 11: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2017)

3.1.2 Geologie & landschap

3.1.2.1 Fysisch geografisch

Het projectgebied ligt aan de Duisburgsesteenweg in de gemeente Overijse, gelegen in de provincie Vlaams-Brabant. Het projectgebied is volgens de Traditionele Landschappenkaart gekarteerd als 'Brabantse leemstreek'. De Brabantse Leemstreek ligt centraal in de Leemstreken van België. In het oosten wordt deze streek begrensd door Haspengouw, in het zuiden door de Beneden-Samber en het Bekken van Charleroi, in het westen door de Henegouwse Leemstreek en het Centrumbekken en in het noorden door de lijn Brussel-Leuven-Tienen.[1]

OVDU/17/07/03/7 - Digitale aanmaak

Figuur 12: Overijse aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2017)

[1] Wikipedia, "Brabantse Leemstreek", *Wikipedia*, geraadpleegd 3 juli 2017, https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Brabantse_Leemstreek&oldid=42935091.

3.1.2.2 Paleogeen & neogeen (Tertiair)

Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen de Formatie van Brussel. De formatie wordt opgedeeld in het Lid van Archennes, het Lid van het Bos van Houssière, het Lid van Chaumont-Gistoux, het Lid van Diegem en het Lid van Neerijse. Ze bestaat uit bleekgrijs, fijn zand. Het is kalkhoudend, soms fossielhoudend en heeft kiezel- en kalkzandsteenbanken.

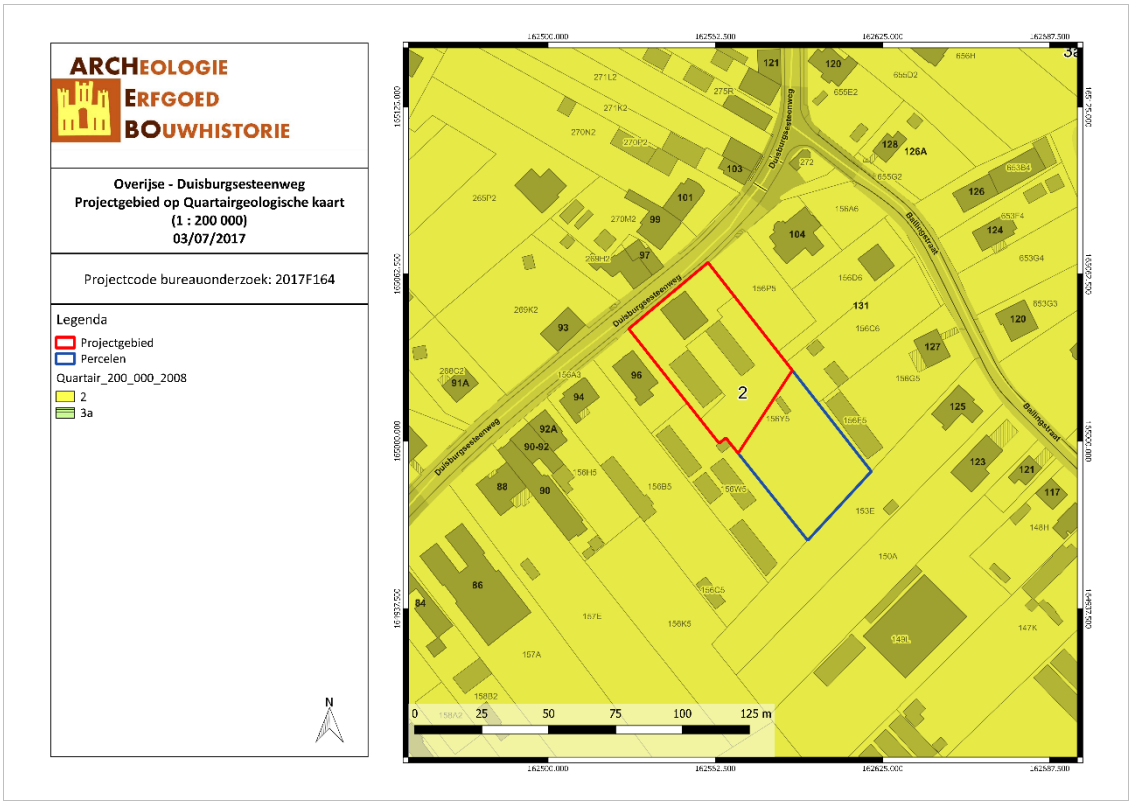

OVDU/17/07/03/8 - Digitale aanmaak

Figuur 13: Situering van het projectgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017)

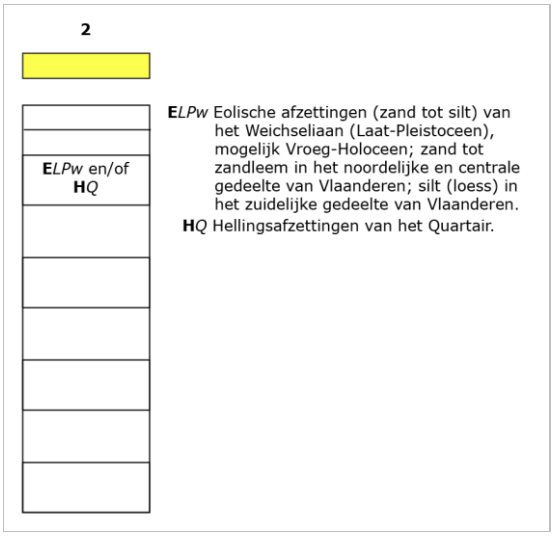
3.1.2.3 Quartair

Volgens de quartairgeologische kaart (1/200.000) bevindt het projectgebied zich volledig binnen type 2. Dit type bestaat uit eolische afzettingen van zand tot silt, daterend uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) tot mogelijk het Vroeg-Holoceen. In het noordelijk en centraal gedeelte van Vlaanderen bestaan de afzettingen uit zand tot zandleem, in het zuidelijk gedeelte uit silt/leem. Naast deze eolische afzettingen kunnen er ook hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig zijn.

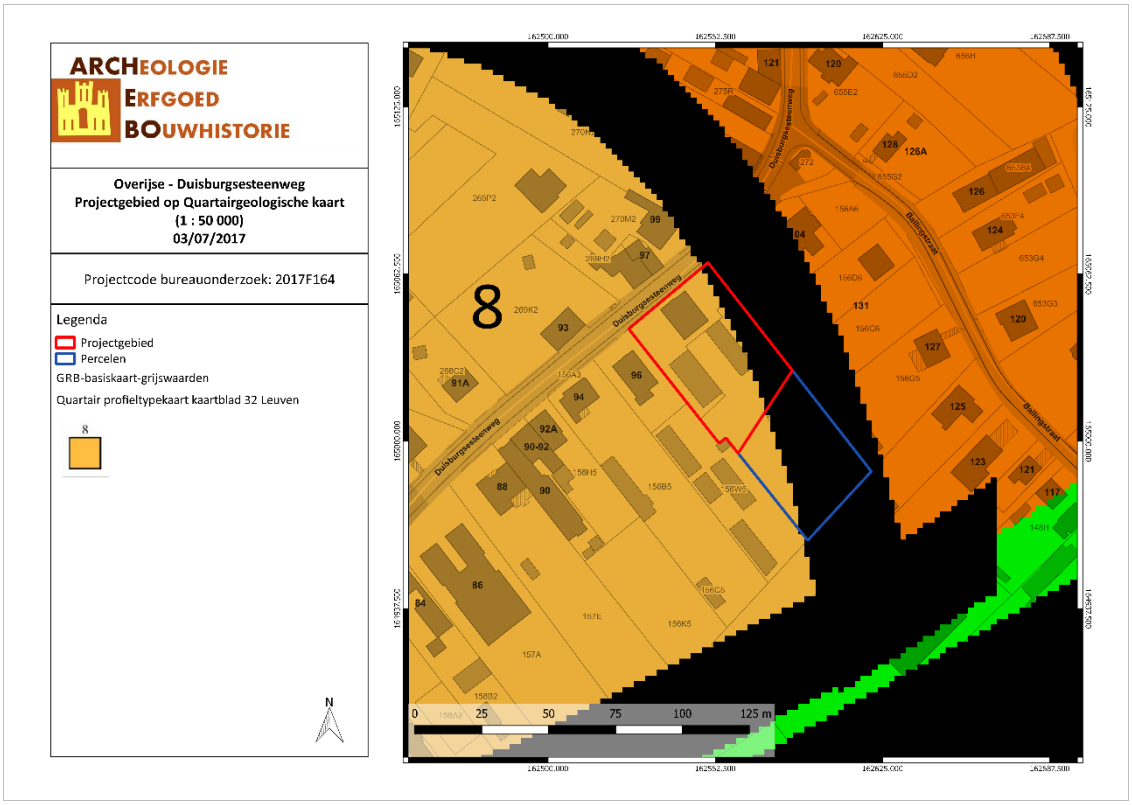
OVDU/17/07/03/9 - Digitale aanmaak

Figuur 14: Situering van het projectgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017)

Figuur 15: Uitleg van het type volgens de quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2016)

Volgens de quartairgeologische kaart (1/50.000) kent het projectgebied type 8. Dit type bestaat uit een laag Haspengouw Leem en een laag Brabant Leem uit het Weichseliaan. Tijdens de ijstijd (Weichsel) werd loess en zand aangebracht door de N-NW wind. De leem werd op sommige plaatsen weggespoeld. Op basis van de atmosferische vochtigheid kunnen twee afzettingsperioden onderscheiden worden, namelijk het Hesbayan en het Brabantiaan. Het Hesbayan was een koude, zeer vochtige periode. De leem werd door smeltwaters herwerkt, waardoor een afwisselende afzetting van leem en zand ontstond, namelijk de Haspengouw Leem. Het Brabantiaan was een koude, veel drogere periode, waardoor het leem goed bleef liggen en een hangende leemmassa vormde, de Brabant Leem. Tijdens het Subatlanticum werd deze laag gedeeltelijk ontkalkt, waardoor het Brabant Leem bestaat uit een ontkalkt gedeelte en een onderliggend kalkrijk gedeelte.[2]

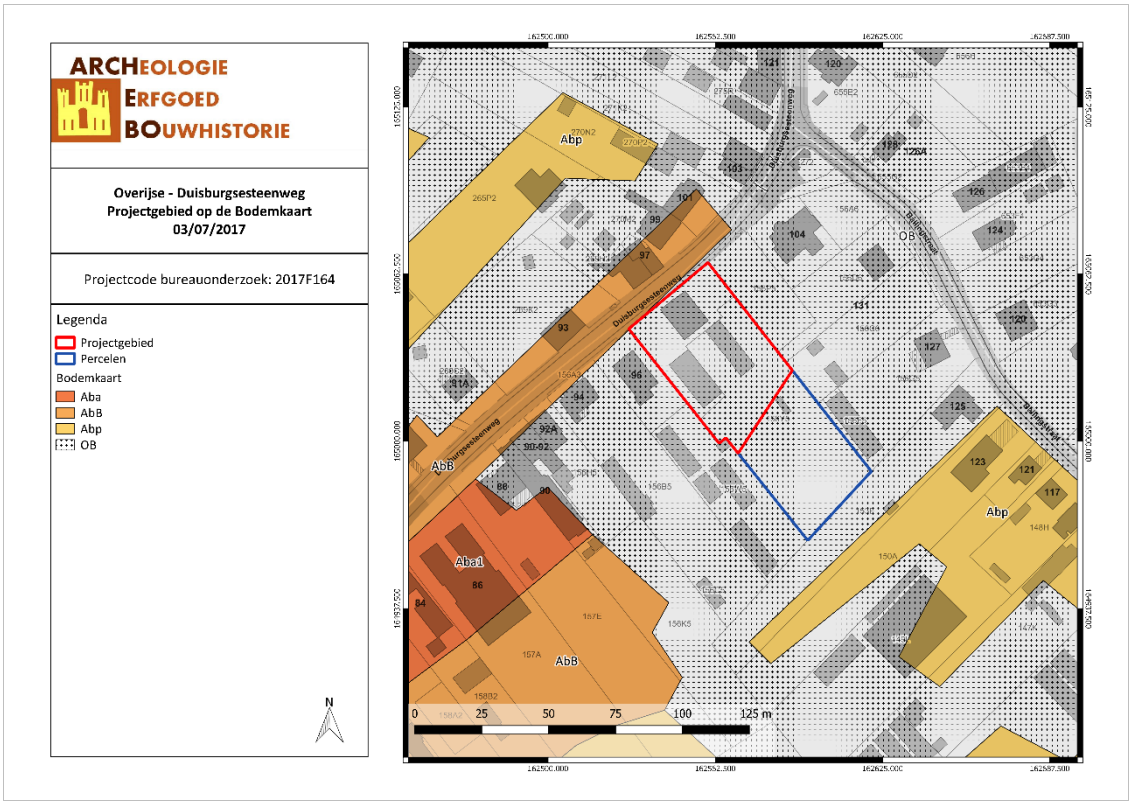
OVDU/17/07/03/10 - Digitale aanmaak

Figuur 16: Situering van het projectgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2017)

[2] E. Goossens, *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven*, onder redactie van F. Gullentops en N. Vandenberghe (Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijdommen, 2007), 28–29.

3.1.2.4 Bodem, bodemkundig booronderzoek, erosie & bodemgebruik

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied omschreven als OB, bebouwde zone. In de omgeving van het projectgebied liggen gronden van het type Aba, AbB en Abp. Het type Aba zijn niet gleyige leemgronden met textuur B horizont. Het type AbB omvat niet gleyige leemgronden met textuur B horizont of met structuur B horizont. Het type Abp zijn gronden op leem zonder profielontwikkeling.[3]

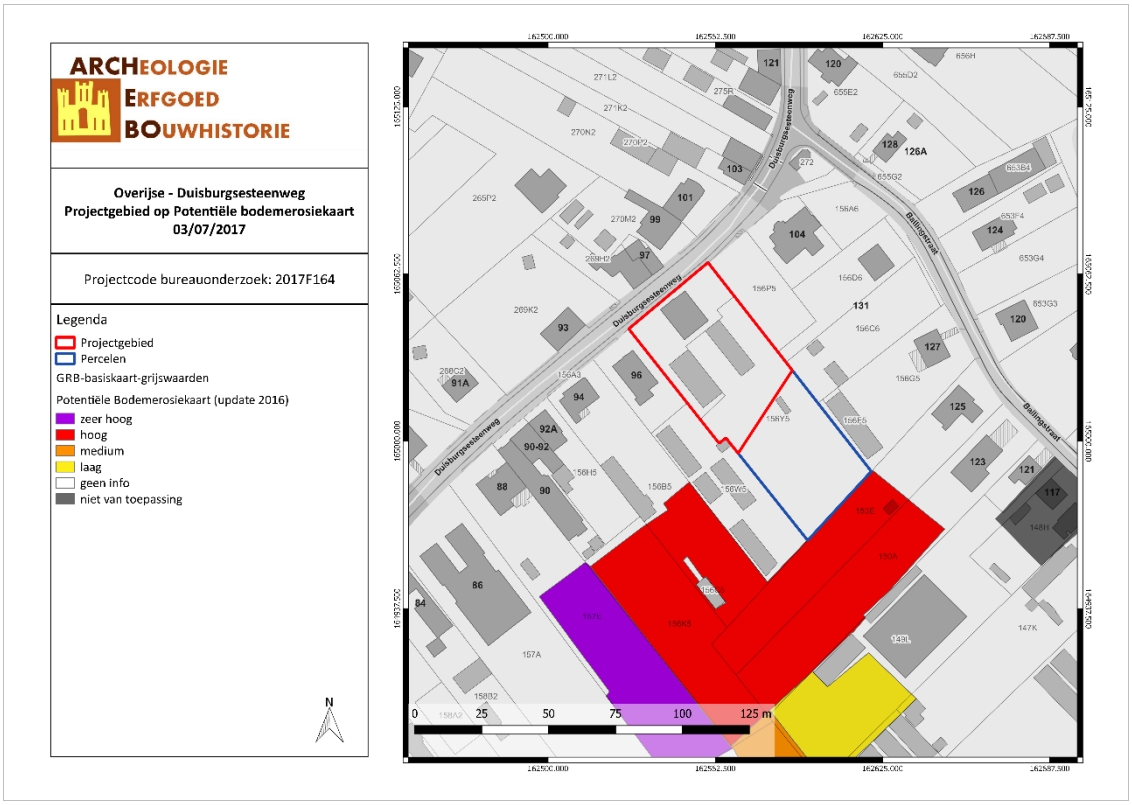

OVDU/17/07/03/11 - Digitale aanmaak

Figuur 17: Situering van het projectgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017)

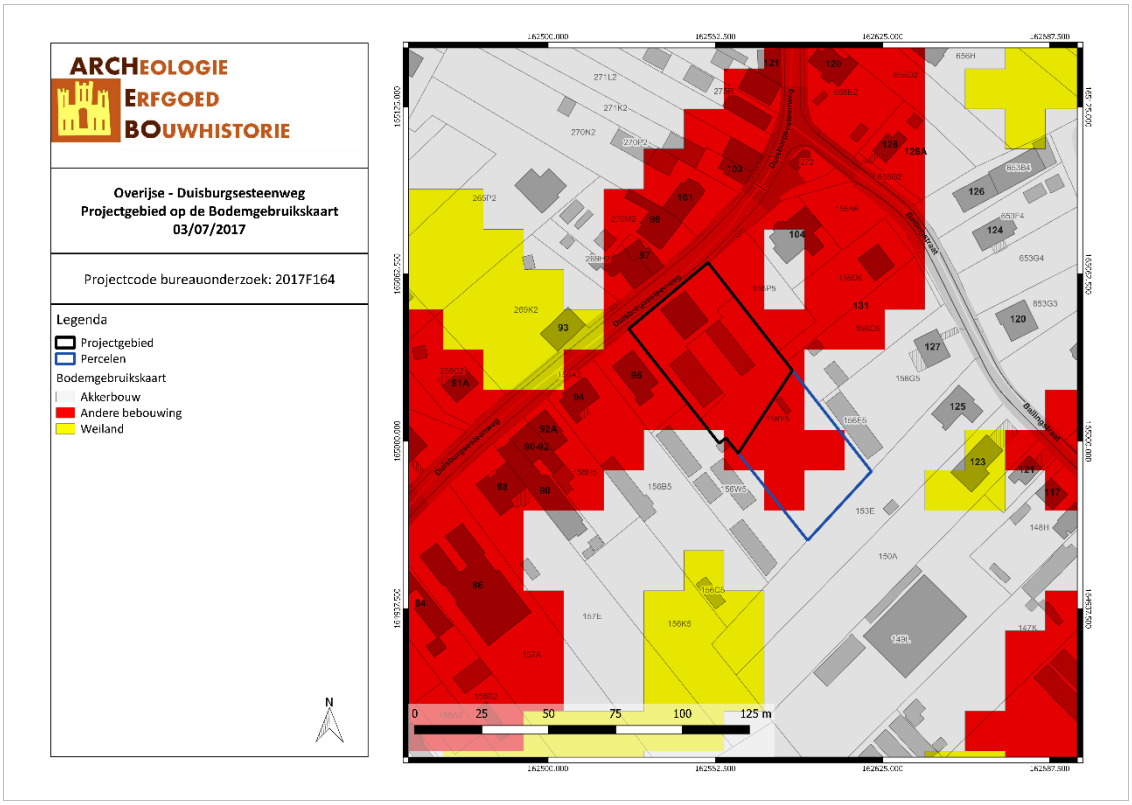
[3] L. Baeyens en R. Dudal, *Bodemkaart van België - Verklarende tekst bij het kaartblad Duisburg 103W* (Instituut tot aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw, 1959), 24–25, 31–32, 40; E Van Ranst en C Sys, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1 : 20 000)* (Gent: Laboratorium voor Bodemkunde, 2000), 168.

Op de Potentiële bodemerosiekaart is geen informatie beschikbaar over het projectgebied. Op de aangrenzende percelen is het risico groot tot zeer groot. Volgens de bodemgebruikskaart ligt het projectgebied grotendeels in andere bebouwing en in akkerbouw.

OVDU/17/07/03/12 - Digitale aanmaak

Figuur 18: Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2017)

OVDU/17/07/03/13 - Digitale aanmaak

Figuur 19: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2017)

3.2 ARCHEOLOGISCHE EN ERFGOEDKUNDIGE DATA

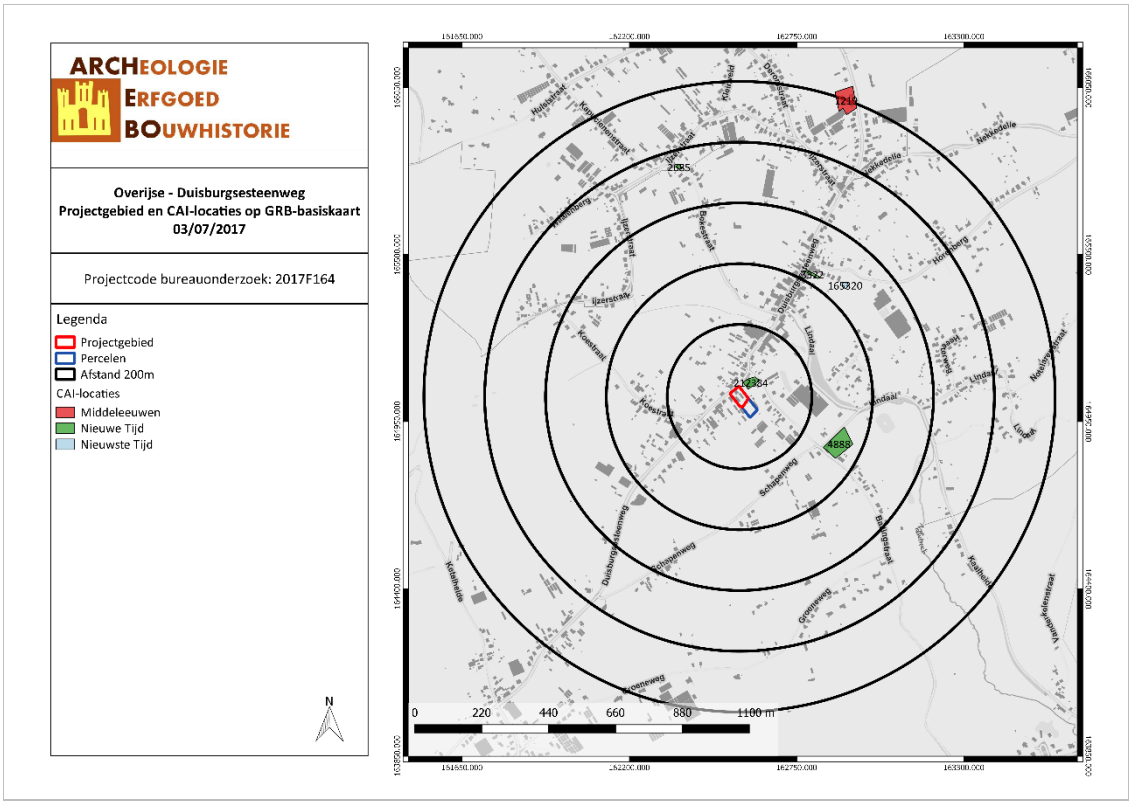
3.2.1 Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

Binnen het plangebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. De Centrale Archeologische Inventaris toont wel verschillende vondsten in de directe en ruime omgeving.

Op ca. 50 m ten noordoosten van het projectgebied, aan de kruising van de Duisburgsesteenweg en de Ballingstraat, staat de 18de eeuwse Kruisboomkapel. Ca. 400 m verder zijn vijf 16de eeuwse munten gevonden, vier zilveren en één bronzen. 100 m naar het oosten toe staat een connectiebunker van de KW-linie, die dienst deed tijdens het Interbellum en de Tweede Wereldoorlog. Ca. 1000 m ten noordoosten van het projectgebied stond een hoeve uit de late middeleeuwen. Ten noorden staat op ca. 750 m van het projectgebied een 17de-eeuwse kapel gewijd aan de heilig Rochus. In zuidoostelijke richting, op ca. 300 m van het projectgebied staat een hoeve uit de 18de eeuw.

In de ruime omgeving van maximum 1000 meter bevinden zich enkele archeologische waarden. Het betreft onder meer:

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
2685	Sint-Rochuskapel	17de eeuw
1219	Hoeve	Late Middeleeuwen
212384	Kapel	18de eeuw
3322	4 zilveren munten en 1 bronzen munt	16de eeuw
165320	Connectiebunker van de KW-linie	20ste eeuw
4888	Hoeve	18de eeuw

OVDU/17/07/03/14 - Digitale aanmaak

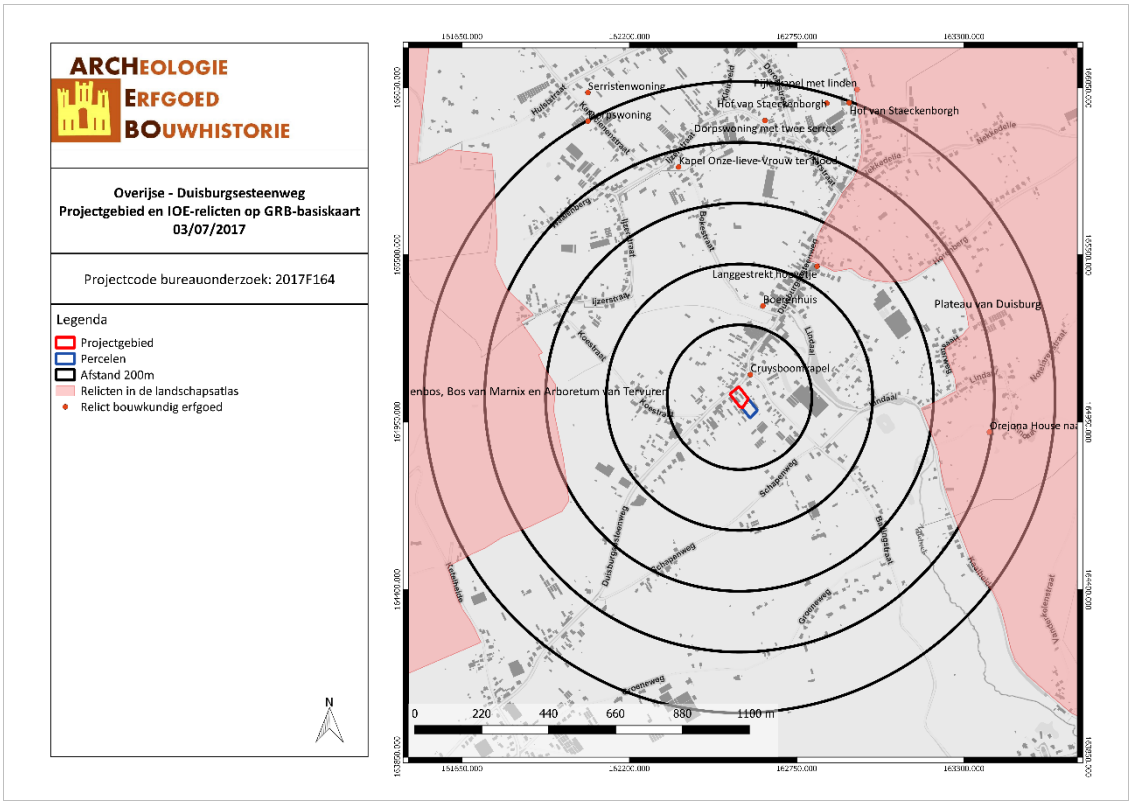
Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017)

3.2.2 Inventaris Onroerend Erfgoed (IOE)

De Inventaris van het Onroerend Erfgoed biedt een overzicht van waardevol erfgoed in Vlaanderen. Zowel bouwkundig, archeologisch, landschappelijk als varend erfgoed zijn opgenomen in deze databank, goed voor meer dan 83.000 erfgoedobjecten in totaal. Op basis van diverse zoekcriteria kan er heel gericht naar de verschillende erfgoedobjecten gezocht worden. Erfgoedobjecten kunnen vastgesteld en/of beschermd zijn.[4]

ID	Relict	Bescherming	Datering
135377	Plateau van Duisburg	Landschapsatlasrelict Plateau van Duisburg	01-12-2011
135094	Zoniënwoud en Kapucijnenbos	Cultuurhistorisch landschap Zoniënwoud en Kapucijnenbos	02-12-1959
215676	Pijlerkapel met linden	Bouwkundig erfgoed Pijlerkapel met linden	14-12-2013
42803	Hof van Staeckenborgh	Bouwkundig erfgoed Hof van Staeckenborgh	14-12-2013
300597	Dorpswoning met twee serres	Bouwkundig relict Dorpswoning met twee serres	
300572	Dorpswoning	Bouwkundig relict Dorpswoning	
40478	Kapel Onze-lieve-Vrouw ter Nood	Bouwkundig erfgoed Kapel Onze-lieve-Vrouw ter Nood	05-10-2009
40480	Langgestrekt hoevetje	Bouwkundig relict Langgestrekt hoevetje	
40479	Boerenhuis	Bouwkundig erfgoed Boerenhuis	05-10-2009
40477	Cruysboomkapel	Bouwkundig erfgoed Cruysboomkapel	05-10-2009
300334	Orejona House naar ontwerp van Luc Schuiten	Bouwkundig relict Orejona House naar ontwerp van Luc Schuiten	

[4] Agentschap Onroerend Erfgoed, "Inventaris Onroerend Erfgoed", geraadpleegd 17 januari 2017, https://inventaris.onroerenderfgoed.be/.

OVDU/17/07/03/15 - Digitale aanmaak

Figuur 21: Kaart met situering van het projectgebied en IOE-relicten op GRB-basiskaart (AOE, 2017)

3.3 HISTORIEK EN CARTOGRAFISCHE BRONNEN

3.3.1 Onderzoek historische bronnen

Overijse wordt voor de eerste maal vermeld in 1132 als *Ysca*. De naam van de gemeente krijgt in de loop van de 12de en 13de eeuw verschillende versies: Ysca (1132 en 1225), Ischa (1133), Issa (1134), Issam (1141), Isca (1147 en 1197), Hisca (1164 en 1208), Ihsse (1189) en Yscha (1209).[5] Overijse kende haar grootste bloei tussen de tweede helft van de 12de eeuw en het midden van de 14de eeuw. Nadien verviel Overijse tot een gewone heerlijkheid die bestuurd werd door de plaatselijke heren. In 1390, 1489 en 1692 zouden er dorpsbranden zijn geweest. Tijdens de godsdienstoorlogen en door de plunderingen in 1683-'84 door de Franse troepen kwam de gemeente nog sneller in verval. Overijse is tegenwoordig een gemeente met een sterk residentieel karakter.[6] Overijse bestaat uit Overijse-centrum en de vijf gehuchten Maleizen, Terlanen, Jezus-Eik, Tombeek en Eizer.[7]

3.3.2 Historische situatie aan de hand van cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur.

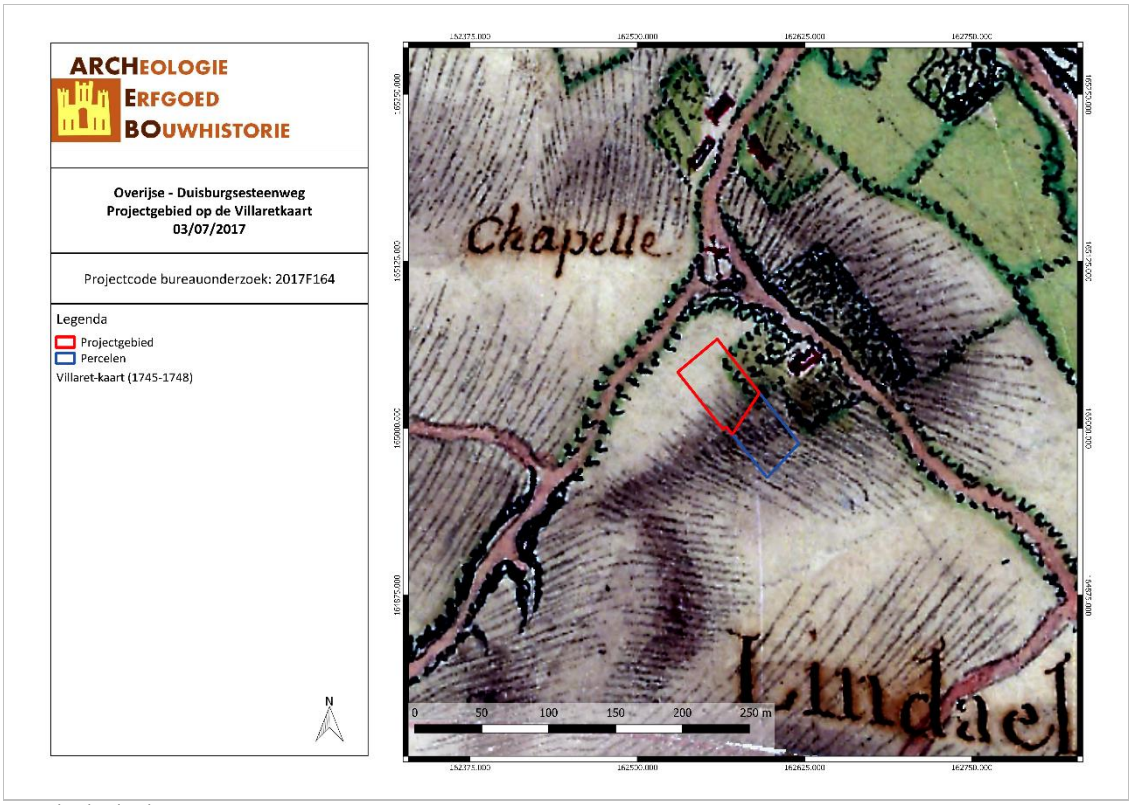
[5] "Maurits Gysseling: Toponymisch Woordenboek (1960) p. 782", geraadpleegd 4 juli 2017, http://bouwstoffen.kantl.be/tw/facsimile/?page=782.

[6] "Overijse - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed", geraadpleegd 4 juli 2017, https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121501.

[7] Wikipedia, "Overijse", *Wikipedia*, geraadpleegd 4 juli 2017, https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Overijse&oldid=49394255.

Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De kaart van de Franse ingenieurs-geografen, ook wel ***Villaretkaart*** (1745-1748) genoemd, bestrijkt grote delen van het huidige Belgische grondgebied en vertelt ons hoe het landschap erbij lag in het midden van de 18de eeuw. Na de slag bij Fontenoy (1745) kregen de Fransen voor enkele jaren de controle over onze gebieden. Het is in die militaire context dat de meer dan 80 kaartbladen ontstonden.[8] Ten noorden van het projectgebied wordt een kapel afgebeeld op de Villaretkaart, het terrein zelf is onbebouwd.

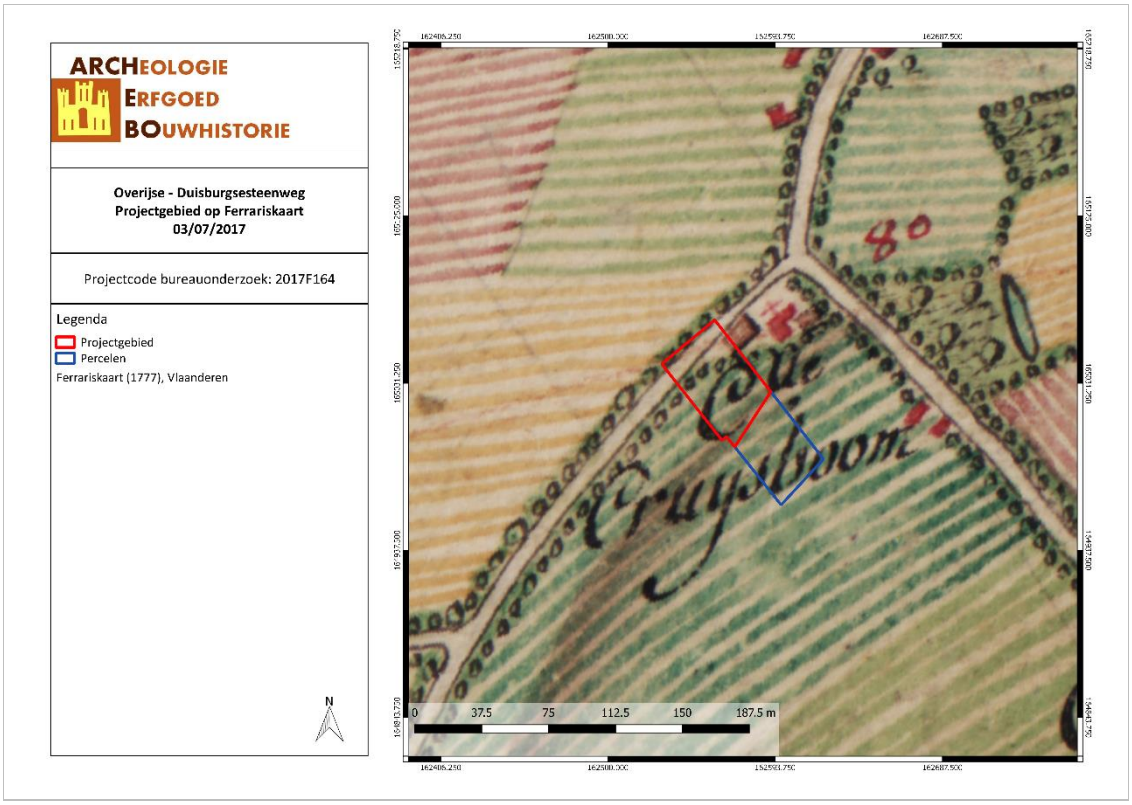

OVDU/17/07/03/16 - Digitale aanmaak

Figuur 22: Situering van het projectgebied op de Villaretkaart (Geopunt, 2017)

[8] KU Leuven, "Kaart van de Franse ingenieurs-geografen (1745-1748)", geraadpleegd 2 januari 2017, https://bib.kuleuven.be/ub/nieuws/2015/kaart-van-jean-villaret-1745-1748-digitaal-beschikbaar-via-limo.

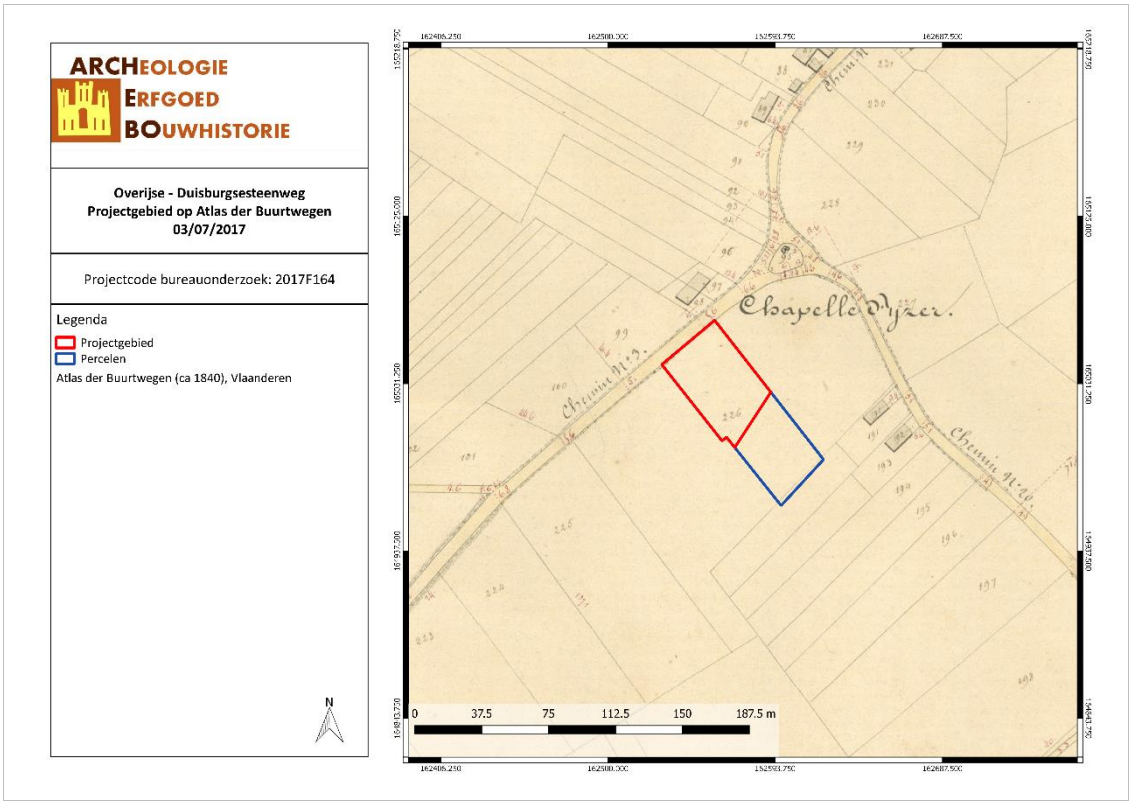
De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn. Op de Ferrariskaart valt af te leiden dat het projectgebied binnen bouwland ligt en onbebouwd is. Aan de noordwestelijke grens van het terrein loopt een ongeplaveide weg die langs beide zijden begrensd wordt door een haag. De kapel ten noordoosten van het projectgebied wordt op de Ferrariskaart benoemd. Het is de 18de eeuwse *Chapelle Cruysboom*.

OVDU/17/07/03/17 - Digitale aanmaak

Figuur 23: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017)

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De wetgever wilde in 1841 ondubbelzinnig aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Bedoeling was dus een inventarisatie te maken van alle "openbare" wegen en "private wegen met openbare erfdienstbaarheid". De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (*sentiers*). Voetwegen zijn smalle wegen (soms maar 1 meter breed) en de bedding behoort gewoonlijk toe aan de aangelanden. In de periode 1843-1845 werden voor alle gemeenten leggers, openbare registers, van de buurtwegen opgemaakt. Deze zijn de geschiedenis ingegaan als Atlassen der Buurtwegen. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.[9] Op de Atlas der Buurtwegen wordt de kapel *Chapelle d'Yzer* genoemd. Het projectgebied is nog steeds onbebouwd en aan de noordwestelijke grens loopt nog steeds een weg.

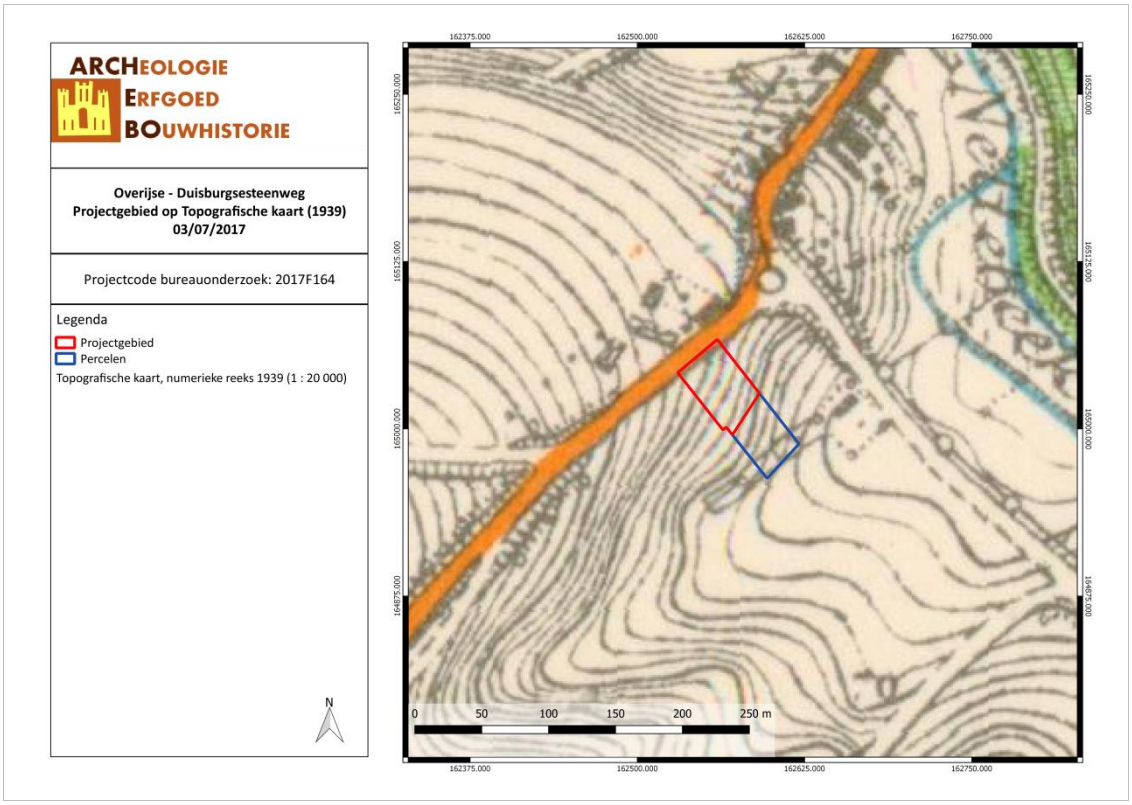

OVDU/17/07/03/18 - Digitale aanmaak

Figuur 24: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017)

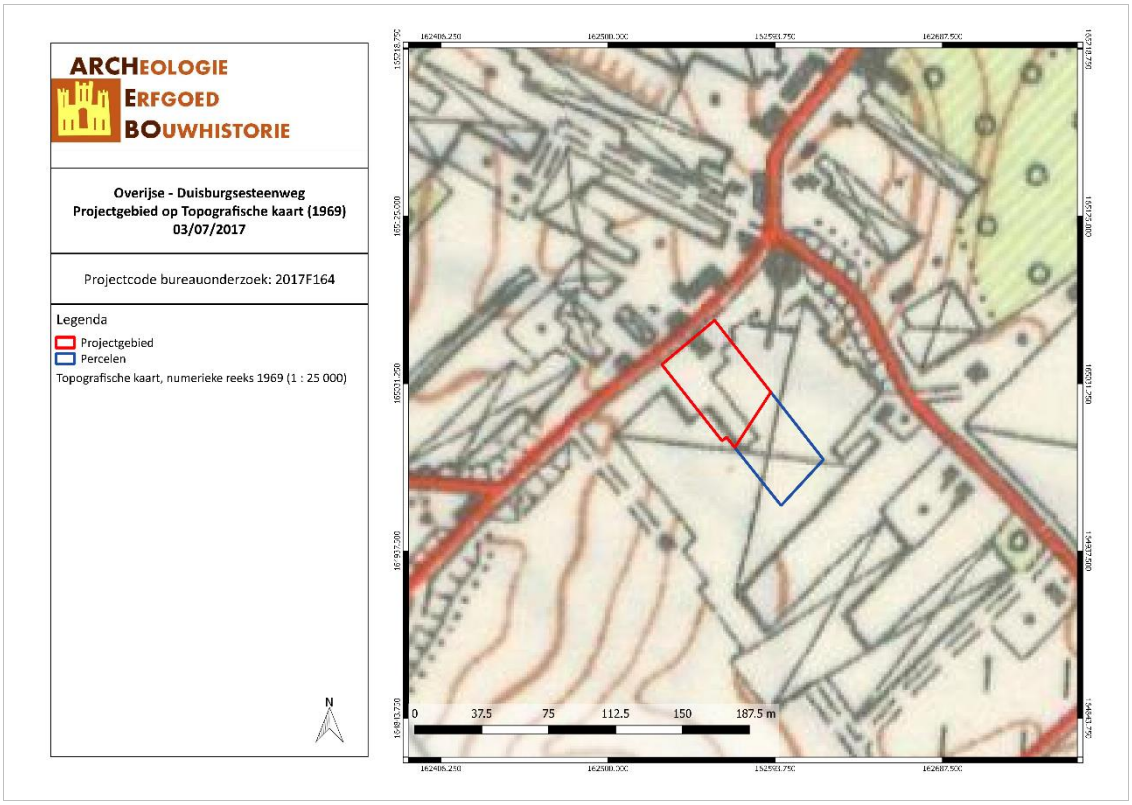
[9] Geopunt Vlaanderen, "Atlas der Buurtwegen", geraadpleegd 2 januari 2017, http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20.

Op de topografische kaarten van de 20ste eeuw verschijnt de eerste bebouwing. Op de kaart van 1939 is nog niets veranderd aan het projectgebied. De kaart van 1969 toont bebouwing aan de noordwestelijke grens van het terrein, ongeveer op dezelfde locatie als de huidige bebouwing. Na 1989 is rechts van het woonhuis een schuur gebouwd, aan de zuidwestelijke grens van het projectgebied. Deze schuur wordt niet afgebeeld op de topografische kaart van 1989, maar is wel te zien op recente luchtfoto's.

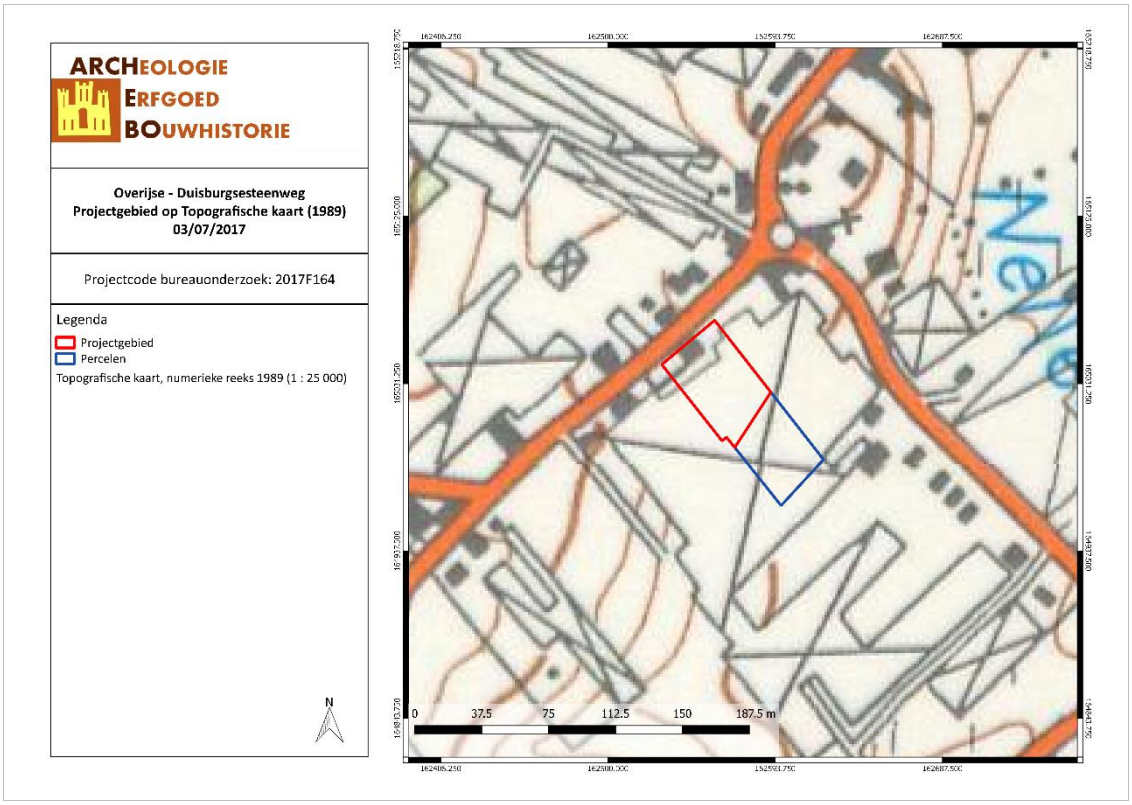
OVDU/17/07/03/19 - Digitale aanmaak

Figuur 25: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1939 (Cartesius, 2017)

OVDU/17/07/03/20 - Digitale aanmaak

Figuur 26: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1969 (Cartesius, 2017)

OVDU/17/07/03/21 - Digitale aanmaak

Figuur 27: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1989 (Cartesius, 2017)

3.4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het projectgebied bebouwing aanwezig was sinds de 20ste eeuw, ongeveer op dezelfde locatie als de huidige bebouwing. De kaarten zijn echter te onduidelijk om details in verband met de gebouwen af te lezen. Historisch gezien kunnen voor het projectgebied dan ook spreken van een lage densiteit aan bebouwing.

In de ruime omgeving van het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Het betreft vijf 16de eeuwse munten, een 17de eeuwse Rochuskapel, de 18de eeuwse Kruisboomkapel, een hoeve uit de late middeleeuwen en een uit de 18de eeuw en een connectiebunker van de KW-linie uit het Interbellum en WO II.

De verwachting naar goed bewaarde Steentijdsites uit de Holocene periode is eerder laag omdat de onderzoekszone zich op een flank van een leemplateau bevindt. Dergelijke situaties zijn zeer gevoelig aan colluviale afspoeling en dus erosief.

De kans op goed bewaarde sporensites is eveneens door de topografische situatie eerder laag.

Het archeologische niveau kan lokaal verstoord zijn door de aanwezige bebouwing en leidingen.

4 RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd. Deze analyse leidt tot een advies voor een eventueel vervolgonderzoek of voor een vrijgave van het terrein. Dit advies dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4.1 ALGEMEEN

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van VP Construct BVBA een archeologienota opgemaakt voor de Duisburgsesteenweg 98 in Overijse. De twee bestaande percelen worden herverdeeld in vier nieuwe percelen. De huidige bebouwing maakt plaats voor twee nieuwe bouwzones. De bouwzone op lot 1A meet ca. 155 m² en deze op lot 2A ca. 170 m². Het achterste gedeelte (lot 1B en 2B) blijft agrarisch gebied. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 2.145 m², van beide percelen ca. 3.688 m².

4.2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch onderzoek verworven. Cartografisch onderzoek heeft aangetoond dat er bebouwing aanwezig was binnen het projectgebied vanaf de 20ste eeuw, ongeveer op dezelfde locatie als de huidige bebouwing. De kaarten zijn echter te onduidelijk om details in verband met de gebouwen af te lezen.

In de ruime omgeving van het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Het betreft vijf 16de eeuwse munten, een 17de eeuwse Rochuskapel, de 18de eeuwse Kruisboomkapel, een hoeve uit de late middeleeuwen en een uit de 18de eeuw en een connectiebunker van de KW-linie uit het Interbellum en WO II.

Het is niet ondenkbaar dat er oudere resten aanwezig zijn binnen het projectgebied.

2. *Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?*

Aan de hand van het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het projectgebied gebouwen stonden vanaf de 20ste eeuw tot nu. Aan de hand van de topografische kaarten uit de 20ste eeuw is de bebouwing te zien. De kaarten zijn echter te onduidelijk om details in verband met de gebouwen af te lezen. Historische interpretatie van het gebied concludeert dat bebouwing reeds vroeger mogelijk kan geweest zijn.

3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het projectgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?*

Op basis van de historische bronnen en kaarten kan geen uitsluitsel gemaakt worden in de te verwachten structuren. Het projectgebied was onbebouwd op 18de- en 19de-eeuwse kaartmateriaal, mogelijk was dit niet het geval gedurende eerdere periodes.

4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

Ter hoogte van de bestaande bebouwing is er verstoring van de bodem en het bodemarchief te verwachten. Aangezien het terrein erosiegevoelig is omwille van de topografische situatie en de aanwezigheid van colluvium op de lager gelegen gedeeltes, zal door afspoeling ook hier verstoring zijn

ontstaan door de vorming van colluvium. Andere verstoringen in het verleden zijn niet in kaart te brengen. De minste verstoringen kunnen verwacht worden in het zuidelijk deel van het projectgebied.

4.3 SAMENVATTING / ASSESSMENT BUREAUONDERZOEK

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

4.3.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Het terrein zal door de opdrachtgever, VP Construct bvba, herverdeeld worden in vier nieuwe percelen. De huidige bebouwing maakt plaats voor twee nieuwe bouwzones. De bouwzone op lot 1A meet ca. 155 m² en deze op lot 2A ca. 170 m². Het achterste gedeelte (lot 1B en 2B) blijft agrarisch gebied. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 2.145 m², van beide percelen ca. 3.688 m².

In de ruime omgeving van het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Het betreft vijf 16de eeuwse munten, een 17de eeuwse Rochuskapel, de 18de eeuwse Kruisboomkapel, een hoeve uit de late middeleeuwen en een uit de 18de eeuw en een connectiebunker van de KW-linie uit het Interbellum en WO II.

De verwachting naar goed bewaarde Steentijdsites uit de Holocene periode is eerder laag omdat de onderzoekszone zich op een flank van een leemplateau bevindt. Dergelijke situaties zijn zeer gevoelig aan colluviale afspoeling en dus erosief.

Aan de hand van het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het projectgebied gebouwen stonden vanaf de 20ste eeuw tot nu. Aan de hand van de topografische kaarten uit de 20ste eeuw is de bebouwing te zien. De kaarten zijn echter te onduidelijk om details in verband met de gebouwen af te lezen. Op basis van de historische bronnen en kaarten kan geen uitsluitsel gemaakt worden in de te verwachten structuren. Het projectgebied was onbebouwd op 18de- en 19de-eeuwse kaartmateriaal, mogelijk was dit niet het geval gedurende eerdere periodes.

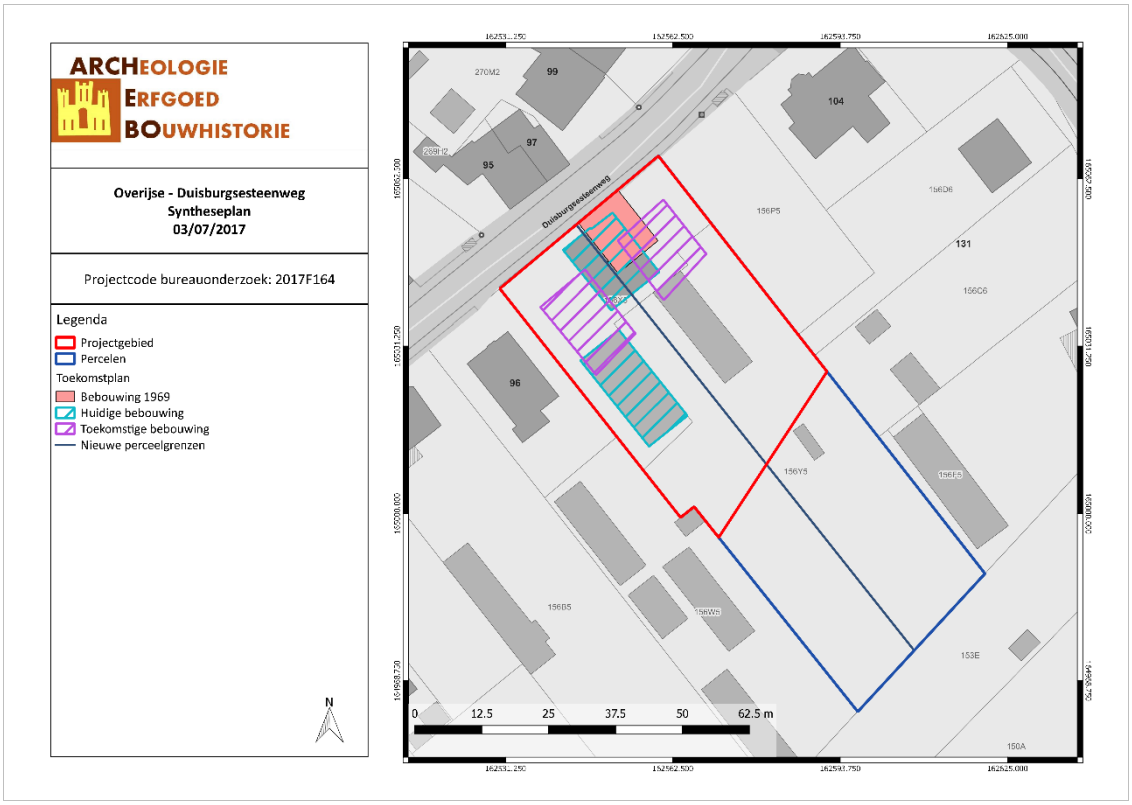
Ter hoogte van de bestaande bebouwing is er verstoring van de bodem en het bodemarchief te verwachten. Aangezien het terrein erosiegevoelig is omwille van de topografische situatie en de aanwezigheid van colluvium op de lager gelegen gedeeltes, zal door afspoeling ook hier verstoring zijn ontstaan door de vorming van colluvium. Andere verstoringen in het verleden zijn niet in kaart te brengen. De minste verstoringen kunnen verwacht worden in het zuidelijk deel van het projectgebied.

4.3.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

Het terrein zal door 'VP Construct bvba' herverdeeld worden in vier nieuwe percelen. De huidige bebouwing maakt plaats voor twee nieuwe bouwzones. Het achterste deel van het perceel blijft agrarisch gebied.

In het projectgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Wel zijn vijf 16de eeuwse munten gevonden. Daarnaast staan in de ruime omgeving van het projectgebied een 17de eeuwse Rochuskapel, de 18de eeuwse Kruisboomkapel, een hoeve uit de late middeleeuwen en een uit de 18de eeuw en een connectiebunker van de KW-linie uit het Interbellum en WO II.

Op de topografische kaart van 1969 is bebouwing te zien op ongeveer dezelfde locatie als de huidige bebouwing. De eerste bebouwing op het projectgebied is dus gezet tussen 1939 en 1969. Na 1989 is rechts van het woonhuis een schuur gebouwd, aan de zuidwestelijke grens van het projectgebied. De bestaande bebouwing zal gesloopt worden en plaats maken voor twee bouwzones.

OVDU/17/07/03/22 - Digitale aanmaak

Figuur 28: Syntheseplan met aanduiding van de historische bebouwing en de geplande werken (ARCHEBO bvba, 2017).

4.4 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er geen verder archeologisch onderzoek dient te gebeuren. De oppervlakte van het terrein dat niet verstoord werd door bebouwing is vrij beperkt. De bodem van het projectgebied zal op de meeste plaatsen zeer verstoord zijn. Enerzijds door de bestaande bebouwing en anderzijds door de topografische ligging. De ligging op een flank van een leemplateau zorgt voor het ontstaan van colluvium. Dit is aanwezig en afgezet in de lager gelegen delen(ten zuiden). In het achterste deel, dat agrarisch gebied blijft, kunnen vervolgens geen proefsleuven getrokken worden. Bijgevolg is de kenniswinst te beperkt en is de kosten-batenanalyse voor dit project ontoereikend. Verder bodemonderzoek naar archeologische waarden is dan ook niet de meest opportune keuze.

5 BIBLIOGRAFIE

Publicaties

Baeyens, L., en R. Dudal. *Bodemkaart van België - Verklarende tekst bij het kaartblad Duisburg 103W*. Instituut tot aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw, 1959.

Goossens, E. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven*. Onder redactie van F. Gullentops en N. Vandenberghe. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijdommen, 2007.

Van Ranst, E, en C Sys. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1 : 20 000)*. Gent: Laboratorium voor Bodemkunde, 2000.

Online bronnen

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Inventaris Onroerend Erfgoed". Geraadpleegd 17 januari 2017. https://inventaris.onroerenderfgoed.be/.

Geopunt Vlaanderen. "Atlas der Buurtwegen". Geraadpleegd 2 januari 2017. http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20.

"Maurits Gysseling: Toponymisch Woordenboek (1960) p. 782". Geraadpleegd 4 juli 2017. http://bouwstoffen.kantl.be/tw/facsimile/?page=782.

"Overijse - Erfgoedobjecten - Inventaris Onroerend Erfgoed". Geraadpleegd 4 juli 2017. https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121501.

Wikipedia. "Brabantse Leemstreek". *Wikipedia*. Geraadpleegd 3 juli 2017. https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Brabantse_Leemstreek&oldid=42935091.

Wikipedia. "Overijse". *Wikipedia*. Geraadpleegd 4 juli 2017. https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Overijse&oldid=49394255.

Wikipedia. "Vandermaelenkaarten". Online encyclopedie. *Wikipedia*. Geraadpleegd 7 december 2016. https://nl.wikipedia.org/wiki/Vandermaelenkaarten.

6 FIGURENLIJST

Figuur 1: Criteria bij verkavelingsvergunningen 4
Figuur 2: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017) 6
Figuur 3: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017) 6
Figuur 4: Woonhuis met bijgebouw aan de Duisburgsesteenweg (Google Street View, 2017) 8
Figuur 5: Zijkant van woonhuis en schuur aan rechter perceelgrens (Google Street View, 2017) 8
Figuur 6: Situering van het projectgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017) 9
Figuur 7: Situering van de geplande werken (Geoscoop bvba, 2017) 10
Figuur 8: Situering van het projectgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017) 10
Figuur 9: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2017) 11
Figuur 10: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017) 12
Figuur 11: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2017) 12
Figuur 12: Overijse aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2017) 13
Figuur 13: Situering van het projectgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017) 14
Figuur 14: Situering van het projectgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017) 15
Figuur 15: Uitleg van het type volgens de quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2016) 15
Figuur 16: Situering van het projectgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2017) 16
Figuur 17: Situering van het projectgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017) 17
Figuur 18: Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2017) 18
Figuur 19: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2017) 18
Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017) 19
Figuur 21: Kaart met situering van het projectgebied en IOE-relicten op GRB-basiskaart (AOE, 2017) 21
Figuur 22: Situering van het projectgebied op de Villaretkaart (Geopunt, 2017) 22
Figuur 23: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2017) 23
Figuur 24: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017) 24
Figuur 25: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1939 (Cartesius, 2017) 25
Figuur 26: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1969 (Cartesius, 2017) 26
Figuur 27: Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van 1989 (Cartesius, 2017) 26
Figuur 28: Syntheseplan met aanduiding van de historische bebouwing en de geplande werken (ARCHEBO bvba, 2017). 30

7 PLANNENLIJST

OVDU/17/07/03/1 - Digitale aanmaak 6
OVDU/17/07/03/2 - Digitale aanmaak 6
OVDU/17/07/03/3 - Digitale aanmaak 9
OVDU/17/07/03/4 - Digitale aanmaak 10
OVDU/17/07/03/5 - Digitale aanmaak 11
OVDU/17/07/03/6 - Digitale aanmaak 12
OVDU/17/07/03/7 - Digitale aanmaak 13
OVDU/17/07/03/8 - Digitale aanmaak 14
OVDU/17/07/03/9 - Digitale aanmaak 15
OVDU/17/07/03/10 - Digitale aanmaak 16
OVDU/17/07/03/11 - Digitale aanmaak 17
OVDU/17/07/03/12 - Digitale aanmaak 18
OVDU/17/07/03/13 - Digitale aanmaak 18
OVDU/17/07/03/14 - Digitale aanmaak 19
OVDU/17/07/03/15 - Digitale aanmaak 21
OVDU/17/07/03/16 - Digitale aanmaak 22
OVDU/17/07/03/17 - Digitale aanmaak 23
OVDU/17/07/03/18 - Digitale aanmaak 24
OVDU/17/07/03/19 - Digitale aanmaak 25
OVDU/17/07/03/20 - Digitale aanmaak 26
OVDU/17/07/03/21 - Digitale aanmaak 26
OVDU/17/07/03/22 - Digitale aanmaak 30